

↑ Lehátko, na kterém Františka Plamínková odpočívala při svých návštěvách v Dobřichovicích. Zdroj: MUDr. Zdenka Hochová / The deck chair on which Františka Plamínková rested during her visits to Dobřichovice. Source: MUDr. Zdenka Hochová

Acta Musei Nationalis Pragae Historia 80/2026/4
DOI: 10.37520/amnph.2026.027

Eva Uhrová

Zahradní lehátko: Jak Františka Plamínková odpočívala? (CZ)

Text je výsledkem výzkumu podpořeného v programu Strategie AV21 „Moc předmětů: Materialita mezi minulostí a budoucností“ dotací Akademie věd ČR, jejímž příjemcem je Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Eva Uhrová,
eva.uhrova@centrum.cz

→ Františka se sestrou Marií a jejím (budoucím) manželem Arnoštem Vinklářem. Zdroj: ANM / Františka with her sister Marie and Marie's (future) husband, Arnošt Vinklář. Source: ANM

Pohled na dřevěné skládací lehátko, jemuž je asi sto let, stále láká k odpočinku. Je zachovalé a má pořád původní plátno. Od dvacátých let minulého století patří k letní vilce, kterou si v Dobřichovicích nechala postavit lékařka Anna Honzáková a kde veškeré své víkendy a prázdniny trávila také její sestra, profesorka Minervy Albína Honzáková, blízká přítelkyně Františky Plamínkové. Sama Plamínková se tu v neděli často objevovala. A jedna fotografie ji zachycuje na nápadně podobném lehátku v obklopení dětí a Albíny Honzákové. Zdá se, jako by jim něco vysvětlovala. Dochovaný předmět a zachycená situace nám může posloužit jako východisko k otázce, jak a kde vlastně žena s tak mimořádným pracovním nasazením odpočívala. Její okolí ji opakovaně nabádalo, aby zpomalila a šetřila síly, zatímco ona sama práci a odpočinek často nedokázala – a zřejmě ani nechtěla – důsledně oddělovat.

Jako mladá učitelka jednou při náhodném setkání v přírodovědném kabinetě pronesla ke své kolegyni Růženě Jesenské: *„Čtu o Leonardu da Vinci. Čím vším byl! Co všechno udělal! Myslím na něho. Je mým vzorem. Vždycky bude mým vzorem. Chci*

↑ Františka Plamínková v přírodě s kamarádkou Marií Štěpánkovou. Zdroj: ANM / Františka Plamínková out in the countryside with her friend Marie Štěpánková. Source: ANM

mnoho, mnoho, mnoho úžasně!“[1] Její *„mnoho, mnoho úžasně“* se postupně proměňovalo v nekompromisní cestu za ideálem emancipované ženy. Od dětství totiž pozorovala, že žena je v každé životní situaci oproti muži v nevýhodě. Když do problému pronikla hlouběji, chtěla tuto nespravedlnost odstranit. Své snaze věnovala každou volnou chvíli, večery, neděle, svátky a velkou část školních prázdnin.

Již na startu této životní cesty, v roce 1904, se seznámila s Albínou Honzákovou. Ta jí pak v jejích snahách pomáhala, ale zároveň ji brzy napomínala, aby ve svém entuziazmu zpomalila, práci střídala s odpočinkem, chodila na procházky a vůbec šetřila energii. Františka měla opačné zkušenosti: *„Já vždy cítívala, že čím více jí [energie] člověk vyvinoval, tím mohutnější byl její příliv … A zas, byla-li jsem v absolutním prázdninovém klidu, těžko jsem se rozhoupávala k jakémukoliv činu.“*[2] Šetření sil u ní znamenalo oslabovat se, uvadat.

↑ Plamínková s fotbalovým míčem, 20. léta 20. století. Zdroj: LA MCL / Plamínková with a football, 1920s. Source: LA MCL

U sestry

Před první světovou válkou Františka pravidelně trávila část letních prázdnin u sestry Marie Vinklářové, provdané za obvodního lékaře v Habrech. V roce 1907 si tam přijela odpočinout od starostí s Ženským klubem českým a s volebním právem žen. Ani zde však nedokázala práci jednoduše odložit. Albíně Honzákové psala: *„Mé napjaté nervy a roztříštěná mysl potřebuje se sebrat, sebrat! – A zatím den za dnem plyne, práce mě drží v síti, nová přichází.“*[3]

V létě 1909, když opět přijela do Haber, měla za sebou velmi náročné dvouleté období – práce učitelky na plný úvazek, organizace kandidatur žen do českého zemského sněmu, po večerech výuka na pokračovací škole modistek a návštěva přednášek, kterými si sama rozšiřovala duševní obzory, cesta na kongres Mezinárodní aliance za volební právo žen… Sestra se málem lekla jejího vzezření. *„Zle bylo. Chci se zvelebit. Ale pak začnu pomaleji žít… Musím už začít, všecko k tomu ve mně zraje […] cvičím se v pokoře a v odříkání. A ti, kdo ve mně vidí osobní ambice apod., pěkné zboží, by nepochopili, jak člověk mého zrna může být živ: odříkáním, kázní, ničeho nechtěním,“* svěřovala se Františka opět Albíně.[4]

O prázdninách nechala mozek přece jen trochu odpočívat, hlavně v dlouhých hovorech s Marií. Názorově byly daleko od sebe. O rok starší sestru zaměstnávala pouze bezdětná domácnost a ještě měla k ruce služebnou. Marie Františce vyčítala věčné schůze a spousty psaní. Jindy, hlavně

1 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Praha 1935, s. 184.
2 Literární archiv Památníku národního písemnictví (LA PNP), fond Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 31. srpna 1910.
3 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové ze 17. 7. 1907.
4 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z roku 1909, b. d.

o vánoční zjitřené náladě, si naopak byly velice blízké. Františka si v těch dnech naplno uvědomovala lásku k nejbližší bytosti, u níž vždycky našla pohodu a odpočinek. Albíně se svěřovala, že ve světě, kde je „tolik sobeckosti", je pro ni sestra jedinou jistotou a oporou.[5] Jejich nejstarší sestra Růžena zemřela při porodu a jejich malý synovec žil s otcem v jeho nové rodině. Nestýkali se.

Na vřelejší vztah k sestře působil i příklad Albíny: *„Tyto pravidelné vyjížďky do Haber ve svátečních náladách a – Tvůj vliv, Tvá láska k rodinnému kruhu – vyvolaly ještě zesílení lásky k svým: cítím se teď daleko blíže k Mařeně, vidím více ony niti rodinného zatížení, které třeba daly předivo v Máře a ve mně hodně různé, ale jsou tu a vykonávají svůj vliv."*[6] Vánoční meditace působily na Františku podle dochované korespondence jako hojivý balzám.

Do Haber se vypravila také v létě 1910. Klubová sekretářka jí nařídila, aby se tam *„úplně zvedla".*[7] Švagr jí dal do ruky tenisovou raketu: *„Trochu se polepšilo moje rozmazlené fyzické tělo (čtu theosofii), ale dosud docela étericky dobré není. A chtěla bych přijet přec zvelebená... Takhle lesem po houbách do únavy se proběhat – několik dní aspoň – ale tu houby nevidíš vůbec (už ani v polévce ne) a o lese se Ti může snít jen při bujné fantasii, tak vypadá počasí."*[8] V dopise se znovu vrátila ke končící dekádě: *„A tak nějak klesám na duchu. Je mi 35 let – a teď hledat cesty, tápat – kdy začnu, kdy vypravím se na cestu za životním dílem?"*[9] Nepřišlo jí na mysl, že třeba zdvižení praporu proti celibátu učitelek je součástí její životní dráhy, kterou ocení až příští generace. Za dva roky se například postará o zvolení první české poslankyně. Po vzniku republiky návštěvy u Marie řídly. Když pak sestra ovdověla, přestěhovala se k Františce a už se nerozloučily.

↑ Lázně Luhačovice, s kolegyněmi zejména z pedagogického prostředí. Zdroj: ANM / At Luhačovice Spa, with colleagues, mainly from the teaching profession. Source: ANM

Putování

Sérii předválečných prázdninových pobytů u sestry přerušila Františka společně s Albínou v roce 1908 poznávacím zájezdem do Julských Alp. K Bledskému jezeru je pozval slovinský student v Praze, který jim chtěl ukázat krásy své vlasti a nechtěně je přitom seznámil se životem místních žen. V jeho společnosti podnikaly túry s holemi po úbočích skal až po vrchol Triglavu ve výšce 2 864 metrů. Cestou pekly a jedly tradiční žgance připravené z pohankové mouky, pily přírodní malinovou šťávu, večeřely v lidových hospůdkách a dokonce tančily. Poznávaly jiný svět.[10] Františka se okamžitě zajímala o život místních žen, nahlížela do jejich salaší a rozmlouvala s pastevci.[11]

Další prázdniny vyrazily do Říma. Vypravily se také do Německa k Baltickému a Severnímu moři. Za první světové války si Františka, někdy i s Albínou, zamlou-

5 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 27. 12. 1910.
6 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 27. 12. 1910.
7 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 31. 8. 1910.
8 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 31. 8. 1910.
9 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 31. 8. 1910.
10 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Praha 1935, s. 304–307.
11 Národní lékařská knihovna, Zdravotnické muzeum, f. Anna Honzáková. Honzáková Albína: F. F. Plamínková, žena a státník. Kartáčový otisk, s. 18.

↑ Lázně Luhačovice, s kolegyněmi zejména z pedagogického prostředí, 1935. Zdroj: ANM / Again at Luhačovice Spa, with colleagues, mainly from the teaching profession, 1935. Source: ANM

↑ Lázně Jáchymov, během setkání s ministerským předsedou Antonínem Švehlou a prezidentem T. G. Masarykem. Zdroj: ANM / Jáchymov Spa, an encounter with Prime Minister Antonín Švehla and President T. G. Masaryk. Source: ANM

vala pobyt v národnostně smíšených oblastech, na Litoměřicku, v Krušnohoří a v Podkrkonoší. Po válce s Albínou putovaly po horských hřebenech a v hlubokých údolích Beskyd. Do krajiny s nádhernými výhledy, malebnými roubenými chalupami a s lidmi se svérázným nářečím přišly ve chvíli, kdy se uvažovalo o plebiscitu. Proto turistiku chvílemi zaměnily za hovory s občany. Hlásíte se k Československu nebo k Polsku? Přimlouvaly se za svou zemi. Františka si pak agitaci mezi těšínskými ženami vzala za svůj stranický úkol. Jezdila tam celý podzim 1919, přesvědčovala ženy na poli i u domovních dveří ve prospěch mladé republiky. Sobotním nočním rychlíkem tam, v neděli v noci zpět. Co zbylo z odpočinkové dovolené v Beskydech? Jen nové vyčerpání. Plebiscit byl pak odvolán.[12]

Moře

Moře viděla Františka poprvé v létě roku 1910 v Dalmácii. Dřevěná polohovací lehátka se tam patrně vyskytovala. Na nich mohla pročíst i šest knih ve francouzštině, které si s sebou Františka a Albína přivezly. Francouzština přivedla Františku k moři znovu, ale až v roce 1931. Na podzim toho roku se

12 Eva UHROVÁ, *Radostná i hořká Františka Plamínková*, Praha 2014.

↑ Plamínková v posilovně, 1930. Zdroj: ANM / Plamínková in the gym, 1930. Source: ANM

totiž chystala do Ženevy, aby v Paláci národů před světovými lídry promluvila o odzbrojení. K utužení jazyka si vybrala lázeňské městečko Hyéres v jižním Provensálsku. Našla nádherný kraj a azurové moře. Než po ránu došla na pláž, musela překonat tříkilometrovou vzdálenost pěšky, pak jednu stanici vlakem, aby si za další čtvrthodinku vyhlédla klidné místo v písku a ve stínu stromu. Nosila si s sebou denní tisk, balíček nevyřízených dopisů, papíry a tužku a vše si vyskládala kolem sebe na deku.

Své dojmy dovedla Albíně poutavě vylíčit. *„Tedy – po té pláži lítám, abych si udělala nějaké kilometry procházky. Zatím mám – pod borovicemi jak paraple – lože, jak voní, když na ně svítí slunce! – rozprostřený plaid a na něm své nádobíčko. A tam tedy – pod stromy – žiji celý den! Hyéres mají zvláštnost. Vítr! Stálý vítr. Ne studený, ale tím ustavičně se temperatura udržuje v příjemném stupni.“*[13] Z hotelu odcházela brzy ráno, aby se vyhnula snídani a pak i obědu. *„... béřu si s sebou 1 vejce, 1 sýrek, 2 suchary, několik sladkostí … a buď malý meloun nebo libru broskví nebo hroznů [...] Večer zas mám znamenitý oběd v Hyéres. Kdybych takto neutekla té kuchyni, tak bych ještě ztloustla, a to nechci a nechci.“*[14]

Samotnému městečku přišla Františka také na chuť. *„To jsou Ti úžasné ulice. Palmy jako v Los Angeles i dvěma řadami, ale staré, ohromné. [...] Jiná ulice zas má platany silné aspoň ½ m v průměru. Jiná samé červené kvetoucí oleandry atd. atd. A, jako Paříž a jako francouzská stará města, [...] hvězdicovité a rozbíhají se tak, že najdeš v největším slunci vždy ulici, kde jsi ve stínu!“*[15] Zotavila se a na zpáteční cestě z Francie provedla v Ženevě svůj státnický úkol. Nejdříve sklidila velký úspěch v krátkém projevu k ženám, které si tam uspořádaly zvláštní schůzi o rovných příležitostech, potom řekla své ve výboru pro odzbrojení, kam ji přizval ministr zahraničí Edvard Beneš. Záhy ji v Praze čekaly komunální volby.

13 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 10. 5. 1931.
14 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 10. 5. 1931.
15 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 10. 8. 1931.

↑ Mont Brévent, Francie, 1929. Zdroj: MUDr. Hochová / Mont Brévent, France, 1929. Source: MUDr. Hochová

Lázně

V meziválečné době Františka Plamínková ráda vyhledávala lázně. V roce 1927 strávila poprvé šest týdnů v Jáchymově. Františčiny dlouhé jízdy studenými vlaky nebo pěší trasy nesnadným blátivým terénem ve volebním obvodu, když bryčka nebyla zrovna po ruce, zanechávaly na jejím pohybovém ústrojí následky. Do Jáchymova si vzala stohy papírů. Místo zdravotních procházek či skupinových výletů do krušnohorských lesů se z jejího pokoje často ozýval klapot psacího stroje. Těšila se na tuhle samotu. Za celý rok si užila lidí ažaž. Jak mohla, unikala do samoty, třeba jen na pokoj. Jen někdy, když dopsala poslední dopis, se uvolnila, vmísila se do kroužku dalších klientek, vyrazila do okolních lesů a byla plná humoru. Ředitelka školy Marie Tálská vzpomínala, že v její společnosti bylo jako *„na příjemném sluníčku“*.[16]

Nezapomenutelné byly chvíle, kdy uprostřed Jáchymova v čele ženského pelotonu pozdravila prezidenta T. G. Masaryka, který tam pravidelně přijížděl z Karlových Varů osvěžit se lázeňskými koupelemi. A i když si s sebou vzala spoustu práce, málokdy Františka odolala odpolednímu koncertu v Radiopaláci. Jakmile ji z dálky zahlédl kapelník, rozezněly se za chvíli něžné tóny Fibichova *Poemu*, její zamilované skladby.[17]

Jiné to bývalo v Luhačovicích. Tam nešlo o klouby, ale o dýchací cesty. Třicet let ve třídě, léta přednášek a schůzí, kde ani o kouř z cigaret nebyla nouze, se podepsaly na jejích plicích, průduškách a hlasivkách. Zvláště v zimě se opakovaně hlásil kašel, chrapot, sípání, dýchací potíže. Lékařka Anna Honzáková se často ptala na její *„pličky“*. Neviděla ráda, jak marnotratně přepíná síly.[18] Kolegyně z Ženské národní rady jí jednou nabádaly: *„pamatujte na sebe! Měla byste si zakázat půl roku mluvit a odborně se léčit!“*

16 Marie TÁLSKÁ, F. Plamínková ve chvíli oddechu, in: Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života – Práce a osobnost F. F. Plamínkové*, Praha 1935, s. 609.

17 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Praha 1935, s. 420.

18 LA PNP, f. Františka Plamínková, korespondence přijatá, dopis Anny Honzákové, b. d.

↑ Tatry, 1936. Zdroj: ANM / In the Tatra Mountains, 1936. Source: ANM

V Luhačovicích si oddechla při procedurách, dá-li se to nazvat odpočinkem, avšak i zde vyzvídala na lékařce, jak se jako žena cítí v lázeňském provozu. Práce ji zkrátka neopustila. Jiný ústav řídila žena po ekonomické stránce. Když se to Františka doslechla, musela ji navštívit a popovídat si s ní o jejím postavení uprostřed mužského personálu. Večer, zbavená lázeňské kontroly, zasedla k poště a neusnula, dokud neudělala poslední tečku.[19]

V dopise se věnuje i otázce tělesné hmotnosti. *„Tak pečlivou kuchyň jsem ještě nikde neviděla! Musím se držet, abych nepřibyla. Ale dělám každý týden jeden ovocný den – tak snad se uchráním,“* psala z Luhačovic Albíně.[20] Jakmile se vrátila, jela do Chotěboře, Německého Brodu a Přibyslavi – to byl její volební obvod – potom zařizovala koncert, protože měla před sebou cestu do Ženevy, tak aby vše připravila předem.

Hory

Své problematické průdušky Františka léčila také na horách. Nelyžovala, ale na bílých pláních se snažila zhluboka dýchat zdravý horský vzduch. Ve Vysokých Tatrách byla poprvé asi o Vánocích 1928 a zůstala tam ještě celý leden 1929. Právě měla za sebou období, kdy si připadala naprosto vyčerpaná. Žila pod tlakem na dvou místech – v senátu a v Ženské národní radě. Každá z obou funkcí potřebovala její plné soustředění. Chtěla povolit uzdu aspoň v ženské radě. Jenže nenašla výkonnou sílu, která by za ni převzala část povinností, ačkoli kolegyním slíbila, že bude do kanceláří denně na tři hodiny docházet. Nevyšlo to. *„A když zas vidím, že nelze pustit jedno, aby netrpělo druhé – a vidím, jak léta utíkají – No, co budu říkat. Jednou v noci usnu, už nevstanu – a pak to půjde beze mne – snad na 50 km za hodinu,*

19 Marie TÁLSKÁ, F. Plamínková ve chvíli oddechu, in: Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života – Práce a osobnost F. F. Plamínkové*, Praha 1935, s. 608-609.

20 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis z 9. 9. 1933.

↑ Na zahradě své vily v Černošicích se psem Mikynou, po roce 1938. Zdroj: ANM / In the garden of her villa in Černošice, with her dog Mikyna, after 1938. Source: ANM

ale půjde. Proč tedy se tak rozčilovat. Dělat, co se stačí. Ostatní – jak den dá," svěřovala se Albíně z Nového Smokovce.[21]

Snažila se vyhovět upřímným radám lékařky Anny Honzákové. V jednom dopise jí napsala: *„A teď slůvko k Vám. Správně poznamenáváte, že byste neměla přes míru se unavovati a přepínati prací. Vyvoďte z toho důsledky ... a zmírněte své pracovní tempo. Tak vykonáte, při svých neobyčejných schopnostech, práci za řadu dobrých pracovníků. ... Šetřete si tento nejvzácnější poklad člověka pro sebe samu i pro ideje, kterým sloužíte. I Vám by mohly přece nervy vypovědět, a tak by to znamenalo ztrátu pracovní schopnosti na dlouho a k tomu ještě především ten ‚kufr lejster' nechte hlavně odpočívat a věnujte se jen svému zotavení."*[22] Jindy se jí lékařka starostlivě ptala: *„Přinesly Vám hory hodně zotavení, jsou Vaše nervy zas klidné a pevné? Šetřete se jak do nové práce, až se do ní zas pustíte, a držte se svého ... předsevzetí nepracovat přes míru."*[23]

V Novém Smokovci si tužila zdraví několikrát, nejen o Vánocích. V dubnu 1932 tam pobývala o Velikonocích. Na prudkých stráních místo sněhu už kvetlo jaro. Mohla nastavit tvář blahodárným slunečním paprskům a shodit jarní únavu. Z dopisu si můžeme udělat představu o tom, jak její odpočinek vypadal: *„Mám na balkon otevřené dveře – vedle nich a vedle topných těles červený stolek – ukradený – u něho křeslíčko. Sedím tady píšíc za otevřenými dveřmi těsně u topení. Teplo a vzduch. Venku na balkoně je 12 ° tepla! Právě poprvé zahřmělo. A dokonce prší. V pokoji při otevřených dveřích 12–20. Co chceme víc? ... A nyní pí Pelantová.*[24] *Už je tu od včerejška. Setkaly jsme se odpoledne na ulici. Konstatovala, že jsem bleďoučká. Já hned, že nesmím na ulici mluvit (či smím?) a že tedy nemohu dělat výlety atd. Dnes dopoledne (asi v ½ 10 přišla mne navštívit – a byla tam – do ½ 1! ... Bude tu asi 10 dní – to je ovšem mnoho. A ona to dobře se mnou myslí, aby mi pomohla, mám-li něčeho potřebí, a pobavila, abych nebyla sama. Snad je to dobře, protože aspoň nic nedělám – jinak škrabu nebo píši – to je celé."*[25]

Dobřichovice

Přes návštěvy lázní, hor a moří jezdila Františka snad nejraději do Dobřichovic. V neděli ráno tam byla vlakem za půl hodiny. V zelené oáze nedaleko klidné Berounky se za celý den vždy dokonale odreagovala. Dosyta si tu užívala také rodinné atmosféry, kterou jí dopřávala neteř obou sester, Milada Petříková-Pavlíková se svými třemi syny, a dvojčata, chlapec a dívka, hospodyně Honzákových.

Ve třicátých letech, to už byly děti větší, Františka nikdy nepřijela s prázdnou. Před zvědavýma dětskýma očima vyndávala z kabelky tu hrstku bonbonů, tu tabulky čokolády. Většinou voněly dálkou. Děti se k paní senátorce chovaly s náležitou úctou. Jeden z chlapců o mnoho později vzpomínal na to, že senát kvůli Plamínkové, aby byla kdykoliv dostupná, sem do dobřichovického sídla zavedl telefon.[26] Františka to s dětmi uměla. Házela si s nimi míčem a u venkovního stolu společně chystaly dobroty ze zahrady. Někdy přece jen dala na své hostitelky a ukázněně zaujala pozici na rozkládacím lehátku.

21 LA PNP, f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis z 9. 1. 1929.
22 LA PNP, f. Františka Plamínková, korespondence přijatá, dopis Anny Honzákové, b.d.
23 LA PNP, f. Františka Plamínková, korespondence přijatá, dopis Anny Honzákové, b.d.
24 Růžena Pelantová byla ředitelkou sociálně pedagogického odboru na pražském magistrátu. V roce 1925 s ní Františka a Albína strávily část cesty po USA.
25 LA PNP. f. Albína Honzáková, korespondence přijatá, dopis Františky Plamínkové z 5. 4. 1932.
26 Vzpomínka Ing. Miloše Petříka.

↑ Zahrada u vily sester Honzákových. Sestry Albína a Anna Honzákovy, jejich služebná a její děti hrající si s Plamínkovou, 2. polovina 30. let. Zdroj: MUDr. Zdenka Hochová / Garden at the Honzák sisters' villa. Sisters Albína and Anna Honzáková, their housekeeper and her children playing with Plamínková, late 1930s. Source: MUDr. Zdenka Hochová

↑ Františka Plamínková na lehátku při rozhovoru s Albínou Honzákovou a dětmi její hospodyně. Zdroj: MUDr. Zdenka Hochová / Františka Plamínková on a deckchair, chatting with Albína Honzáková and her housekeeper's children. Source: MUDr. Zdenka Hochová

↑ Plamínková na lehátku v zahradě v Dobřichovicích. Zdroj: MUDr. Zdenka Hochová / Plamínková on a deck chair in the garden in Dobřichovice. Source: MUDr. Zdenka Hochová

Pohled na způsoby, jimiž Františka Plamínková odpočívala, ukazuje, že volný čas a práci oddělovala obtížně. Odpočinek pro ni mohl znamenat samotu, pobyt v přírodě, cestování, lázeňskou léčbu nebo čas strávený s nejbližšími lidmi. Ani tehdy ji však činorodost zpravidla neopouštěla. Dopisy, četba, politické otázky a nedokončené úkoly zasahovaly i do času určeného k zotavení. Zahradní lehátko, od něhož jsme vyšli, otevírá otázku, jaký vztah Plamínková k práci a odpočinku měla a jestli pro ni existovala jasná hranice mezi nimi.

Essays
CZ + EN

Acta Musei Nationalis Pragae Historia 80/2026/4
DOI: 10.37520/amnph.2026.027

Eva Uhrová

A Deckchair: How Did Františka Plamínková Relax? (EN)

This text is the result of research supported by a grant from the Czech Academy of Sciences under the AV21 Strategy program "The Power of Objects: Materiality Between the Past and the Future," awarded to the Institute of Contemporary History of the Czech Academy of Sciences.

Eva Uhrová, eva.uhrova@centrum.cz

The sight of a wooden reclining deckchair, which is about a hundred years old, still invites one to relax. It is well-preserved and still has its original canvas cover. Since the 1920s, it has been part of the summer villa commissioned in Dobřichovice by Doctor Anna Honzáková, where her sister, Professor at Minerva Albína Honzáková – a close friend of Františka Plamínková – also spent all her weekends and holidays. Františka Plamínková would also often visit on Sundays. One photograph captures her sitting on a strikingly similar deck chair, surrounded by children and Albína Honzáková. It looks as though she was explaining something to them. This preserved object and the scene it depicts can serve as a starting point for exploring how and where a woman with such an extraordinary work ethic actually found time to rest. Those around her repeatedly urged her to slow down and conserve her energy, whilst she herself was often unable – and apparently unwilling – to strictly separate work from rest.

As a young teacher, during a chance encounter in the science laboratory, she once remarked to her colleague Růžena Jesenská: *"I'm reading about Leonardo da Vinci. Just look at everything he was! Everything he achieved! I think of him. He is my role model. He will always be my role model. I want so much, so much, so incredibly much!"*[1] Her *"so much, so incredibly much"* gradually gave way to an uncompromising quest for the ideal of an emancipated woman. From childhood, she had observed that women were at a disadvantage compared to men in every situation in life. As she delved deeper into the issue, she became determined to put an end to this injustice. She devoted every spare moment – evenings, Sundays, public holidays and a large part of her school holidays – to this cause.

Right at the start of her life's journey, in 1904, she met Albína Honzáková. Albína then helped her in her endeavours, but at the same time soon urged her to slow down in her enthusiasm, to alternate work with rest, to go for walks and, in general, to conserve her energy. Františka's experience was the opposite: *"I always felt that the more one expended it [energy], the more powerful its flow became … And yet, when I was in a state of absolute holiday tranquillity, I found it hard to bring myself to take any action."*[2] For her, conserving her energy meant weakening and withering away.

At Her Sister's

Before World War I, Františka regularly spent part of her summer holidays at her sister Marie Vinklářová's, who was married to the local doctor in Habry. In 1907, she went there to take a break from her activities at the Czech Women's Club and

1 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Prague 1935, p. 184.

2 Literary Archive of the Museum of Czech Literature (LA MCL), Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 31 August 1910.

work on women's suffrage. Yet even there, she was unable to simply put her work aside. She wrote to Albína Honzáková: *"My frayed nerves and scattered mind need to pull themselves together, pull themselves together! – And yet day after day passes, work keeps me trapped in its web, and new tasks keep coming."*[3]

In the summer of 1909, when she returned to Habry, she had just come through a very difficult period – working full-time as a teacher, organising women's candidacies for the Czech Provincial Assembly, teaching at an evening school for milliners and attending lectures to broaden her own intellectual horizons, as well as travelling to the congress of the International Woman Suffrage Alliance… Her sister was almost startled by her appearance. *"Things were bad. I want to better myself. But then I will start to live at a slower pace… I must begin now; everything within me is growing towards that […] I am practising humility and self-denial. And those who see in me personal ambition and the like—fine stuff—would not understand how a person like me can exist: through self-denial, discipline, and wanting nothing,* confided Františka once again to Albína.[4]

During the holidays, she did manage to give her mind a bit of a rest, mainly through long conversations with Marie. Their views were worlds apart. Her sister, one year older, was preoccupied solely with her childless household while also having a maid at her disposal. Marie reproached Františka for her endless meetings and copious amounts of writing. At other times, particularly during the heightened emotions of Christmas, they were, on the contrary, very close. During those days, Františka was fully aware of her love for the person closest to her, with whom she always found peace and rest. She confided in Albína that, in a world where there was "so much selfishness", her sister was her only security and support.[5] Their eldest sister, Růžena, had died in childbirth, and their young nephew lived with his father in his new family. They did not keep in touch.

Albína's example also helped to foster a warmer relationship with her sister: *"These regular trips to Habry in a festive spirit – and your influence, your love for the family circle – have further deepened my love for my own family: I now feel much closer to Mařena; I can see more clearly those threads of family ties which, though they may have woven themselves very differently in Mařena and in me, are nevertheless there and exert their influence."*[6] According to preserved correspondence, the Christmas meditations had a healing effect on Františka.

She also set off for Habry in the summer of 1910. The club secretary instructed her to *"pull herself together completely".*[7] Her brother-in-law handed her a tennis racket: "*My spoilt physical body has improved a little (I'm reading about theosophy), but it's still not quite ethereally sound. And I'd like to arrive in a better condition, after all... To run through the woods like this, picking mushrooms until I'm exhausted – for a few days at least – but you can't see any mushrooms at all (not even in soup anymore) and you can only dream of the woods with a vivid imagination; that's what the weather's like*."[8] In the letter, she returned once more to the decade drawing to a close: *"And somehow my spirits are flagging. I'm 35 years old – and now I'm searching for a path, groping in the dark – when will I begin, when will I set out on the journey towards my life's work?"*[9] It never occurred to her that raising the banner against the celibacy

3 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 17 July 1907.
4 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková from 1909, undated.
5 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 27 December 1910.
6 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 27 December 1910.
7 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 31 August 1910.
8 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 31 August 1910.
9 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 31 August 1910.

of female teachers might be part of her life's journey, one that would only be appreciated by future generations. In a two years' time, for example, she would campaign for the election of the first female Member of the Czech Parliament.

After the establishment of the republic, visits to Marie's became less frequent. When her sister was widowed, she moved in with Františka, and they were never parted again.

Travels

Františka, together with Albína, broke the pattern of their pre-war holiday stays at her sister's in 1908 with a sightseeing trip to the Julian Alps. They were invited to Lake Bled by a Slovenian student in Prague, who wanted to show them the beauty of his homeland and, in doing so, unwittingly introduced them to the lives of the local women. In his company, they went on hikes with walking sticks along the rocky slopes, all the way to the summit of Triglav at an altitude of 2,864 metres. Along the way, they baked and ate traditional 'žgance' made from buckwheat flour, drank natural raspberry juice, had dinner in rustic inns and even danced. They were discovering a different world.[10] Františka also took an immediate interest in the lives of the local women, visiting their mountain huts and chatting with the herdsmen.[11]

On their next holiday, they set off for Rome. They also travelled to Germany, to the Baltic and North Seas. During World War I, Františka – sometimes accompanied by Albína – enjoyed staying in ethnically mixed regions, such as the Litoměřice area, the Ore Mountains and the foothills of the Giant Mountains.

After the war, she and Albína wandered along the mountain ridges and through the deep valleys of the Beskydy Mountains. They arrived in this landscape of magnificent views, picturesque log cabins and people with a distinctive dialect just as a plebiscite was being considered. Consequently, they occasionally swapped hiking for conversations with local residents. "Do you identify yourself with Czechoslovakia or with Poland?", they asked, advocating for their own country. Františka then took it upon herself as a party duty to campaign amongst the women of Cieszyn. She travelled there throughout the autumn of 1919, persuading women in the fields and on their doorsteps to support the young republic. She would take the Saturday night express train there and return on Sunday night. What remained of her relaxing holiday in the Beskydy Mountains? Nothing but new exhaustion. The plebiscite was subsequently called off.[12]

The Sea

Františka saw the sea for the first time in the summer of 1910 in Dalmatia. There were apparently wooden reclining deckchairs there. Lying on them, she was able to read through as many as six books in French that Františka and Albína had brought with them. It was the French language that brought Františka back to the sea, but not until 1931. In the autumn of that year, she was preparing to travel to Geneva to speak on disarmament before world leaders at the Palais des Nations. To brush up on her language skills, she chose the spa town of Hyères in southern Provence. She found a beautiful region and the azure sea there. Before she reached the beach in the morning, she had to walk three kilometres, then take the train for

10 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Prague 1935, pp. 304–307.

11 National Medical Library, Medical Museum, Anna Honzáková Collection. Honzáková Albína: F. F. Plamínková, žena a státník [F. F. Plamínková – Woman and Statesman]. Brush proof, p. 18.

12 Eva UHROVÁ, *Radostná i hořká Františka Plamínková*, Prague 2014.

one stop, before spending another quarter of an hour finding a quiet spot on the sand in the shade of a tree. She carried with her the daily newspapers, a bundle of unanswered letters, some papers and a pencil, and laid everything out around her on a blanket.

She managed to describe her impressions to Albína in a captivating way. *"So – I'm dashing along that beach to clock up a few kilometres' walk. For now, I have – beneath the pine trees, which stand like umbrellas – a bed; how lovely they smell when the sun shines on them! – a blanket spread out, with my bits and bobs on top. And so there – under the trees – I spend the whole day! Hyères has something special. The wind! A constant wind. Not cold, but it keeps the temperature at a pleasant level all the time."*[13] She left the hotel early in the morning to avoid breakfast and then lunch as well. *"... I take with me 1 egg, 1 cheese, 2 rusks, a few sweets … and either a small melon or a pound of peaches or grapes [...] In the evening, I have another splendid lunch in Hyères. If I hadn't escaped that cuisine like this, I'd have put on even more weight, and I don't want that, I really don't."*[14]

Františka also took a liking to the little town itself. *"What marvellous streets. Palm trees just like in Los Angeles, even in double rows, but old and enormous. [...] Another street has plane trees at least 50 cm in diameter. Another is lined with red-flowering oleanders, and so on and so forth. And, like Paris and like old French towns, [...] they radiate outwards in such a way that, even in the blazing sun, you can always find a street where you're in the shade!"*[15]

She had recovered and, on her return journey from France, carried out her diplomatic duties in Geneva. First, she achieved great success with a short speech to women who had organised a special meeting there on equal opportunities; she then addressed the Disarmament Committee, to which she had been invited by Foreign Minister Edvard Beneš. Local elections were soon to take place in Prague.

Spas

During the interwar period, Františka Plamínková enjoyed visiting spas. In 1927, she spent six weeks in Jáchymov for the first time. Františka's long journeys on cold trains or on foot across difficult, muddy terrain in her constituency – when a buggy was not close at hand – took their toll on her musculoskeletal system. She took stacks of paper with her to Jáchymov. Instead of therapeutic walks or group excursions into the Ore Mountains forests, the clatter of a typewriter could often be heard from her room. She looked forward to this solitude. She'd had more than enough of people throughout the year. Whenever she could, she escaped to solitude, even if only to her room. Only occasionally, when she had finished writing her last letter, would she relax, join a group of other residents and set off into the surrounding woods; then she was full of humour. The school headmistress, Marie Tálská, recalled that being in her company was like *"basking in the pleasant sunshine"*.[16]

Unforgettable were the moments when, in the centre of Jáchymov, at the head of the women's peloton, she greeted President T. G. Masaryk, who regularly travelled there from Karlovy Vary to refresh himself with spa treatments. And even though she had brought a great deal of work with her, Františka rarely could resist an afternoon concert at the Radium Palace. As soon as the bandleader spotted her

13 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence from Františka Plamínková, letter dated 10 May 1931.

14 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, from Františka Plamínková letter dated 10 May 1931.

15 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence from Františka Plamínková, letter dated 10 August 1931.

16 Marie TÁLSKÁ, F. Plamínková ve chvíli oddechu [F. Plamínková in a Moment of Rest], in: Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života – Práce a osobnost F. F. Plamínkové*, Prague 1935, p. 609.

from a distance, the gentle strains of Fibich's Poema – her favourite piece – would soon fill the air.[17]

Things used to be different in Luhačovice. There, it was not about the joints, but the respiratory tract. Thirty years in the classroom, years of lectures and meetings where there was always plenty of cigarette smoke, had taken their toll on heir lungs, bronchi and vocal cords. Particularly in winter, she was repeatedly plagued by coughing, hoarseness, wheezing and breathing difficulties. Doctor Anna Honzáková often asked her about her lungs. She did not like seeing her overexerting herself so recklessly.[18] Her colleagues from the National Council of Women once urged her: "Look after yourself! You should stop speaking for six months and undergo specialist treatment!"

In Luhačovice, she found some respite during her treatments – if you can call it rest – but even there she asked the female doctor how she felt, as a woman, working in the spa. In short, her work never left her. There was yet another institution managed by a woman in charge of the financial side of things. When Františka heard this, she simply had to visit her and have a chat about her position amidst a staff of men. In the evening, free from the spa's supervision, she sat down to her correspondence and did not fall asleep until she had written the final full stop.[19] In the letter, she also touches on the subject of body weight. "I've never seen such meticulous cooking anywhere else! I have to be careful not to put on weight. But I have one fruit day every week – so hopefully that will keep me in check," she wrote to Albína from Luhačovice.[20]

As soon as she returned, she travelled to Chotěboř, Německý Brod and Přibyslav – that was her constituency – and then organised a concert, as she was due to travel to Geneva and wanted to have everything prepared in advance.

Mountains

Františka also treated her problematic bronchial tubes in the mountains. She did not ski, but on the snow-covered plains she tried to breathe deeply the healthy mountain air. She first visited the High Tatras around Christmas 1928 and stayed there throughout January 1929. She had just come through a period when she felt completely exhausted. She was under pressure in two roles – in the Senate and on the National Council of Women. Each of these roles required her full attention. She wanted to ease up a little, at least on the Women's Council. However, she could not find anyone capable of taking over some of her duties, even though she had promised her colleagues that she would come into the offices for three hours every day. It didn't work out. *"And when I see once again that I can't let one thing go without the other taking a hit – and I see how the years are slipping away – well, what can I say? One night I'll fall asleep and never wake up – and then things will carry on without me – perhaps at 50 km per hour, but they'll carry on. So why get so worked up? Do what you can. The rest – as the day brings,"* she confided in Albína from Nový Smokovec.[21]

She tried to follow the sincere advice of her doctor, Anna Honzáková. In one letter, she wrote to her*: "And now a word to you. You are quite right to note that you ought not to tire yourself excessively or overwork. Draw the necessary conclusions from this … and slow down your pace of work. In this way, with your extraordinary abilities,*

17 Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života. Práce a osobnost F. F. Plamínkové: sborník k 60. narozeninám*, Prague 1935, p. 420.

18 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Anna Honzáková, undated.

19 Marie TÁLSKÁ, F. Plamínková ve chvíli oddechu [F. Plamínková in a Moment of Rest], in: Albína HONZÁKOVÁ (ed.), *Kniha života – Práce a osobnost F. F. Plamínkové*, Prague 1935, pp. 608-609.

20 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 9 September 1933.

21 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter dated from Františka Plamínková 9 January 1929.

you will accomplish the work of a whole team of capable staff. … Preserve this most precious human treasure for yourself and for the ideals you serve. After all, your nerves could give out too, and that would mean a long-term loss of your ability to work; and above all, put that 'pile of paperwork' to one side and devote yourself solely to your recovery."[22]

On another occasion, her doctor asked her with concern: *"Have the mountains helped you recover well? Are your nerves calm and steady again? Take care of yourself as if you were preparing for a new job, when you get back to work, and stick to your … resolution not to work too hard."*[23]

She went to Nový Smokovec to recuperate several times, not just at Christmas. In April 1932, she stayed there over Easter. On the steep slopes, spring was already in bloom instead of snow. She was able to turn her face towards the soothing rays of the sun and shake off her springtime fatigue. From a letter, we can get an idea of what her holiday was like: *"I've left the balcony door open – next to it, and next to the radiators, is a little red table – a stolen one – with a small armchair beside it. I'm sitting here writing with the door open, right next to the radiator. Warmth and fresh air. Outside on the balcony it's 12°C! It's just thundered for the first time. And it's even raining. In the room, with the door open, it's 12–20°C. What more could we ask for? … And now Mrs Pelantová.*[24] *She's been here since yesterday. We bumped into each other on the street this afternoon. She remarked that I looked very pale. I immediately said that I mustn't talk in the street (or am I allowed to?) and that I therefore can't go on outings and so on. This morning (she came to visit me at about half past nine – and stayed until half past twelve! … She'll be here for about 10 days – which is, of course, a long time. And she means well by me, wanting to help me if I need anything, and to keep me company so I'm not on my own. Perhaps it's for the best, because at least I'm not doing anything – otherwise I'd be scribbling or writing – that's all."*[25]

Dobřichovice

Although she visited spas, the mountains and the seaside, Františka's favourite place to go was probably Dobřichovice. On Sunday mornings, she could get there by train in half an hour. In this green oasis, not far from the tranquil Berounka River, she always managed to unwind completely over the course of the day. She also thoroughly enjoyed the family atmosphere provided by the two sisters' niece, Milada Petříková-Pavlíková, with her three sons, and the twins – a boy and a girl – who were the Honzák family's housekeepers.

In the 1930s, by which time the children were older, Františka never arrived empty-handed. Before the children's curious eyes, she would pull out a handful of sweets or a bar of chocolate from her handbag. They usually carried the scent of faraway places. The children treated the Senator with due respect. One of the boys recalled many years later that, so that Plamínková could be reached at any time, the Senate had installed a telephone here at the Dobřichovice residence.[26] Františka had a way with children. She would play ball with them, and they would prepare treats from the garden together at the outdoor table. Sometimes, however, she would take the advice of her hosts and dutifully settle down on the reclining deckchair.

A closer look at the ways in which Františka Plamínková used to relax shows that she found it difficult to separate her leisure time from her work. For her, relaxation could mean solitude, spending time in nature, travelling, spa treatments

22 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Anna Honzáková, undated.
23 LA MCL, Františka Plamínková Collection, Incoming correspondence, letter from Anna Honzáková, undated.
24 Růžena Pelantová was the director of the Social Education Department at Prague City Hall. In 1925, Františka and Albína spent part of their trip to the USA with her.
25 LA MCL, Albína Honzáková Collection, Incoming correspondence, letter from Františka Plamínková dated 5 April 1932.
26 Recollections by Ing. Miloš Petřík.

or time spent with her closest friends and family. Even then, however, her tireless activity generally did not leave her. Letters, reading, political issues and unfinished tasks encroached even on the time set aside for recuperation. The deckchair, where we began, raises the question of what relationship Plamínková had with work and rest, and whether there was a clear boundary between them for her.